Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. 29 Cdo 617/2009, ECLI:CZ:NS:2010:29.CDO.617.2009.1

Číslo: 107/2011

Právní věta:

Žaloba o určení, že žalobce je věřitelem pohledávky, kterou nepřihlásil do konkursu vedeného na majetek dlužníka (ač tak učinit měl), směřující proti tomu, kdo tutéž pohledávku do konkursu přihlásil, a proti správci konkursní podstaty, který přihlášenou pohledávku popřel, nemůže být úspěšná.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 21.12.2010

Spisová značka: 29 Cdo 617/2009

Číslo rozhodnutí: 107

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs

Předpisy: § 20 odst. 1 ZKV
§ 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.
§ 829 obč. zák.
§ 91a o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 25. 10. 2005 zamítl žalobu o určení, že první žalovaný má za úpadkyní D. K., s. r. o., (dále jen „úpadkyně“)“podíl 50 % na pohledávce druhé třídy z nevrácené zálohy na nerealizovanou smlouvu o dílo ze dne 10. 4. 1993 s předmětem plnění přístavba apartmá nad garážemi ve výši 1 667 993 Kč“ (výrok I.), zamítl „návrh“ o určení, že první žalovaný „má za úpadkyní vyšší podíl na pohledávce z téhož titulu ve stejné výši“ (výrok II.), zamítl „návrh“ o určení, že „E. P. a J. a B. P. mají podíly, a to E. P. 25 %, J. P. 17,5 % a B. P. 17,5 % za úpadkyní na pohledávce druhé třídy z nevrácené zálohy na nerealizovanou smlouvu o dílo ze dne 10. 4. 1993 s předmětem plnění „přístavba apartmá nad garážemi“ ve výši 1 667 933 Kč (výrok III.) a rozhodl o nákladech řízení.

Soud prvního stupně, odkazuje na ustanovení § 91a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, a na ustanovení § 22, § 24 odst. 1 a § 30 odst. 1 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „ZKV“), zdůraznil, že žaloba z hlavní intervence nemůže být „z formálně

procesních důvodů“ úspěšná, když druhým žalovaným je správce konkursní podstaty, jemuž žádné hmotné právo k předmětu „původního“ řízení (rozuměj k pohledávce z titulu nevrácené zálohy na nerealizovanou smlouvu o dílo – dále též jen „pohledávka“) nesvědčí. Smyslem tzv. hlavní intervence – pokračoval soud prvního stupně – je především procesní ekonomie umožňující, aby nároky více osob vůči téže věci nebo právu byly projednány a rozhodnuty současně. Jestliže je hlavní intervence úspěšná, činí ve svých důsledcích původní probíhající řízení bezpředmětné.

V poměrech projednávané věci je však žaloba z hlavní intervence „pojmově nemožná“, když „mimo již shora naznačených procesních problémů s druhým žalovaným správcem konkursní podstaty úpadkyně“ je hlavní překážkou projednání a eventuelního vyhovění žalobě z hlavní intervence skutečnost, že tato žaloba „je navázána“ na spor vedený u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. 13 Cm 180/2003. „V tomto případě se totiž jedná o incidenční spor vyvolaný prvním žalovaným poté, co mu byla původním správcem konkursní podstaty úpadkyně popřena celá přihlášená pohledávka druhé třídy ve výši 1 667 933 Kč. Jedná se tedy o incidenční spor, jehož předmětem je určení, zda pohledávka původního přihlášeného věřitele Ing. Z. Z. po právu existovala jako pohledávka druhé třídy či neexistovala“. „Předmětem tohoto sporu je pouze a jedině zjištění, zda pohledávka přihlášená do konkursního řízení prvním žalovaným je po právu a výsledkem tohoto incidenčního sporu je v případě úspěchu prvního žalovaného ta skutečnost, že jeho přihlášená pohledávka je zjištěna v určité konkrétní výši“. „V konečné fázi pak v případě kladného výsledku incidenčního sporu vydá soud rozvrhové usnesení, ve kterém se jako s jedním z věřitelů bude počítat i s prvním žalovaným jako nositelem určené pohledávky“. „Žalobci se však nemohou domoci v daném incidenčním sporu toho, aby byli uvedeni v rozvrhovém usnesení spolu s prvním žalovaným jako nositelem určené pohledávky, když tomu brání ustanovení § 22 ZKV o tom, že k nepřihlášeným pohledávkám se v konkursním řízení nepřihlíží“. „V incidenčním sporu se nerozhoduje o tom, zda uplatněná pohledávka prvním žalovaným do konkursu v částce 1 667 933 Kč vyplývá z činnosti sdružení či nikoliv“, nýbrž pouze o tom, zda je po právu. Eventuální zjištění, zda „pochází ze sdružení a má tedy být dělena mezi prvního žalovaného a žalobce“ (jako právního nástupce původního člena sdružení JUDr. P. P.) „v určitých poměrech je z hlediska probíhajícího konkursního řízení a citovaného incidenčního sporu zcela nerozhodná“.

V r c h n í s o u d v Praze k odvolání žalobců rozsudkem ze dne 30. 10. 2007 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, když se plně ztotožnil s jeho skutkovými i právními závěry.

Přitom „konstatoval“, že z provedených důkazů nesporně vyplývá, že pohledávku ve výši 1 667 933 Kč přihlásil včas do konkursu vedeného na majetek úpadkyně pouze první žalovaný a nikoliv žalobci, pročež se účastníkem konkursu ohledně dané pohledávky stal pouze její přihlašovatel a nikoliv žalobci. V situaci, kdy přihlášená pohledávka byla na přezkumném jednání druhým žalovaným (rozuměj původním správcem konkursní podstaty Ing. J. K.) popřena, mohl toliko její přihlašovatel (první žalovaný) podat žalobu o určení její pravosti; žalobcům, kteří „takovou pohledávku do konkursu včas nepřihlásili“, toto právo nesvědčí.

Konečně odvolací soud dovodil, že „pro účastenství ve sporu o určení pravosti, výše nebo pořadí popřené nevykonatelné pohledávky není rozhodné, zda popřená pohledávka, o niž v incidenčním sporu jde, svědčí zcela nebo zčásti žalobcům; taková skutečnost, bude-li v incidenčním sporu zjištěna, má význam jen pro rozhodnutí o věci samé, nikoliv však pro vymezení okruhu účastníků tohoto incidenčního řízení“. „Proto nelze soudu prvního stupně důvodně vytýkat, že se vyhnul dokazování a posouzení otázky, zda pohledávka byla do konkursu přihlášena řádně a zda na základě toho žalobci již nejsou účastníky incidenčního sporu, neboť první žalovaný jako účastník sdružení přihlásil do konkursu celou pohledávku mající původ v činnosti sdružení, a ani to, že význam zjištění nároku žalobců může spočívat i v důsledcích účetních, daňových apod“. Chtěl-li některý ze žalobců být účastníkem konkursu, nic mu nebránilo v tom, aby do konkursu včas přihlásil (každý sám za sebe) pohledávku ve výši 1 667 933 Kč, avšak jen v rozsahu na něj připadajícího dědického podílu. Z

týchž důvodů odvolací soud vyjádřil přesvědčení, že „v incidenčním sporu o pravost, výši nebo pořadí popřené pohledávky podle § 23 nebo § 24 ZKV je vyloučena jakákoliv hlavní intervence ve smyslu ustanovení § 91a o. s. ř.“

Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalobci E. D. a J. P. dovolání, odkazujíce co do jeho přípustnosti na ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a spatřujíce zásadní právní význam rozhodnutí odvolacího soudu v řešení otázek, zda správci konkursní podstaty musí v řízení podle § 91a o. s. ř. svědčit hmotné právo k pohledávce, které je předmětem řízení a zda úkon, jmenovitě přihláška pohledávky, mající původ v podnikání ve sdružení, do konkursní podstaty, učiněný jedním z účastníků sdružení podle § 829 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, oprávněným jednat jménem všech účastníků sdružení, je učiněn jménem všech účastníků sdružení“.

Dovolatelé namítají, že řízení před soudy nižších stupňů je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, tj. uplatňují dovolací důvody podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř.

Akcentují, že podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) ZKV oprávnění nakládat s majetkem podstaty přechází na správce, což však neznamená, že by nadále nešlo o majetek úpadce. Správce konkursní podstaty je účastníkem incidenčního sporu a žalobu z hlavní intervence podle § 91a o. s. ř. je třeba podat proti účastníkům „tam“ uvedeného řízení; argumentace, podle níž správci konkursní podstaty nesvědčí žádné hmotné právo k pohledávce, která je předmětem řízení, tak neobstojí.

Dále dovolatelé namítají, že „sdružení podle § 829 a násl. obč. zák. znamená nejen solidaritu v závazcích, ale nepochybně i v oprávněních, tedy i v pohledávkách“. „Jménem obou účastníků sdružení byli oprávněni jednat jak právní předchůdce žalobců, tak první žalovaný“, a to s důsledky „pro oba z nich“. Má-li přihlášená pohledávka původ v činnosti sdružení, „je zcela zjevné, že přihlásí-li účastník sdružení takovou pohledávku do konkursu vedeného na majetek dlužníka, činí tak jménem všech účastníků sdružení, popřípadě jejich právních nástupců“. „Není tedy správný právní závěr, podle kterého účastníkem incidenčního sporu, a tedy i žaloby z hlavní intervence, může být toliko ten ze solidárně oprávněných subjektů, který fakticky podal přihlášku pohledávky do konkursu bez ohledu na práva solidárně oprávněného společníka a jeho právních nástupců“.

Konečně dovolatelé upozorňují, že odvolací soud rozhodl za situace, kdy dva účastníci řízení (rozuměj B. P. a původní správce konkursní podstaty Ing. J. K.) zemřeli.

Proto požadují, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů nižších stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

První žalovaný považuje rozhodnutí soudů nižších stupňů za správná.

Druhý žalovaný pouze uvedl, že v dokladech, které převzal po bývalém správci konkursní podstaty, nenalezl žádný doklad, který by tvrzení žalobců podporoval.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

Dovolání první a druhého z žalobců shledává Nejvyšší soud přípustným podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., nikoliv však důvodným.

Ve vztahu k dovolateli namítaným vadám řízení Nejvyšší soud zdůrazňuje, že úmrtí žalobkyně B. P. dne 6. 10. 2007 (tj. před vyhlášením rozhodnutí odvolacím soudem dne 30. 10. 2007) má za

následek, že rozhodnutí odvolacího soudu jmenované nebylo řádně doručeno (k zániku jejího zastoupení JUDr. M. V. srov. ustanovení § 28 odst. 5 o. s. ř.) a ve vztahu k ní tak nenabylo právní moci; v poměrech dané věci však tato skutečnost nemá vliv na postavení dovolatelů jako samostatných společníků ve věci (§ 91 odst. 1 o. s. ř.). Na věcnou správnost rozhodnutí odvolacího soudu přitom nemá vliv ani skutečnost, že odvolací soud v záhlaví svého rozhodnutí (nesprávně) označil jako správce konkursní podstaty úpadkyně Ing. J. K., byť jmenovaný dne 11. 9. 2007 zemřel. Usnesením ze dne 18. 10. 2007 totiž Krajský soud v Českých Budějovicích ustavil novým správcem konkursní podstaty úpadkyně Ing. F. P., kterému také bylo rozhodnutí odvolacího soudu doručeno. Nesprávnost v označení druhého žalovaného (správce konkursní podstaty úpadkyně) v záhlaví rozhodnutí odvolacího soudu (které bylo v souladu s ustanovením § 214 odst. 3 o. s. ř. vydáno bez nařízení jednání) tak sice je vadou, nicméně tato vada (odstranitelná postupem podle § 164 o. s. ř.) nemohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Jelikož Nejvyšší soud neshledal ani jiné vady, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), přezkoumal rozhodnutí odvolacího soudu z hlediska dovolateli uplatněného dovolacího důvodu podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 91a o. s. ř., kdo si činí nárok zcela nebo částečně na věc nebo právo, o nichž probíhá řízení mezi jinými osobami, může až do pravomocného skončení tohoto řízení podat žalobu proti těmto účastníkům.

Podle ustanovení § 20 odst. 1 ZKV konkursní věřitelé přihlásí své pohledávky, a to ve lhůtě stanovené v usnesení o prohlášení konkursu, i když se o nich vede soudní řízení nebo se provádí výkon rozhodnutí. Současně uvedou, zda uplatňují oddělené uspokojení (§ 28), jakož i jiné důvody pro přednostní pořadí při rozvrhu.

Podle ustanovení § 829 obč. zák. několik osob se může sdružit, aby se společně přičinili o dosažení sjednaného účelu (odstavec 1). Sdružení nemají způsobilost k právům a povinnostem (odstavec 2).

K účastenství v jednotlivých fázích konkursního řízení se Nejvyšší soud vyjádřil již ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 17. 6. 1998, sp. zn. Cpjn 19/1998, uveřejněném pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. V bodě XVIII. přitom formuloval a odůvodnil závěr, podle něhož v době od podání návrhu do právní moci usnesení o prohlášení konkursu nebo usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu anebo usnesení o zastavení konkursního řízení jsou účastníky konkursního řízení dlužník a věřitelé (popřípadě jiné osoby), kteří podali návrh. Doručením usnesení o prohlášení konkursu se „známý věřitel“ (§ 13 odst. 2 ZKV) nestává účastníkem konkursního řízení a není ani oprávněn proti tomuto usnesení podat odvolání. Po prohlášení konkursu jsou účastníky konkursního řízení úpadce a věřitelé, kteří přihlásili své pohledávky do konkursu. Konkursní věřitelé se účastníky konkursního řízení stávají dnem, kdy jejich přihláška došla soudu. Podáním přihlášky pohledávky konkursní věřitel nezískává legitimaci k podání odvolání proti usnesení soudu prvního stupně o prohlášení konkursu ani k podání dovolání proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnuto ve věci prohlášení konkursu. Úprava účastenství v konkursu tedy stojí na zásadě, že účastníkem je ten, koho zákon o konkursu a vyrovnání za účastníka označí.

V poměrech projednávané věci pak není pochyb o tom, že pohledávku do konkursu vedeného na majetek úpadkyně přihlásil pouze první žalovaný, který následně, poté, co druhý žalovaný jako správce konkursní podstaty úpadkyně přihlášenou pohledávku popřel, podal žalobu o určení její

pravosti (§ 23 odst. 2 a § 24 odst. 1 ZKV). Účastníkem druhé (realizační) fáze konkursního řízení, která se v době od prohlášení konkursu do podání konečné zprávy správcem konkursní podstaty pojí s přihlašováním pohledávek věřitelů, zjišťováním majetku patřícího do konkursní podstaty a zpeněžováním tohoto majetku (k tomu srov. např. důvody rozhodnutí uveřejněného pod číslem 42/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), tak byl toliko první žalovaný a nikoliv žalobci.

Na shora uvedeném závěru pak není způsobilá ničeho změnit ani skutečnost, že pohledávka, kterou první žalovaný přihlásil do konkursu vedeného na majetek úpadkyně, (případně) měla svůj původ v činnosti sdružení (rozuměj sdružení, jehož členy byli první žalovaný a právní předchůdce žalobců). Z hlediska řešení otázky účastenství ve druhé fázi konkursního řízení je totiž právně nevýznamné, zda první žalovaný je vskutku nositelem věcné legitimace (věřitelem) v rozsahu celé uplatněné pohledávky nebo pouze v rozsahu na něj připadajícího podílu (viz tvrzení žalobců); uvedená skutečnost je relevantní pouze z pohledu věcného posouzení důvodnosti žaloby podané prvním žalovaným vůči druhému žalovanému o určení pravosti pohledávky, nikoli však jde-li o okruh účastníků dané fáze konkursního řízení.

Shora formulovaný závěr je přitom rozhodující i pro posouzení správnosti právního závěru odvolacího soudu o nedůvodnosti žaloby z hlavní intervence (§ 91a o. s. ř.); akceptace opačného (dovolateli zastávaného) názoru o možné důvodnosti takovéto žaloby by totiž v situaci, kdy žalobci nejsou účastníky druhé fáze konkursního řízení, znamenala negaci zásad určených zákonem o konkursu a vyrovnání ve vztahu k přihláškám pohledávek a jejich uspokojení v konkursu.

Konečně Nejvyšší soud zdůrazňuje, že předmětem incidenčního sporu, k němuž se žaloba podle § 91a o. s. ř. vztahuje, je určení pravosti pohledávky, přičemž osobami, které mají (mohou mít) vztah k takovému předmětu sporu, jsou přihlašovatel popřené pohledávky (první žalovaný) a popírající správce konkursní podstaty (druhý žalovaný). Závěr odvolacího soudu, že žaloba z hlavní intervence podaná osobami, které pohledávku nepřihlásily a jichž se popěrný úkon netýká, je pojmově vyloučena, shora uvedenému odpovídá.

Jelikož se dovolatelům prostřednictvím uplatněných dovolacích důvodů věcnou správnost rozhodnutí odvolacího soudu zpochybnit nepodařilo, Nejvyšší soud dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.